

**MAGYAR NYELVÉSZ PÁLYAKÉPEK ÉS
ÖNVALLOMÁSOK**

30.

KISS LAJOS

**EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
Fonetikai Tanszék
1998**

Sorozatszerkesztő:
Bolla Kálmán

Technikai szerkesztő:
Földi Éva

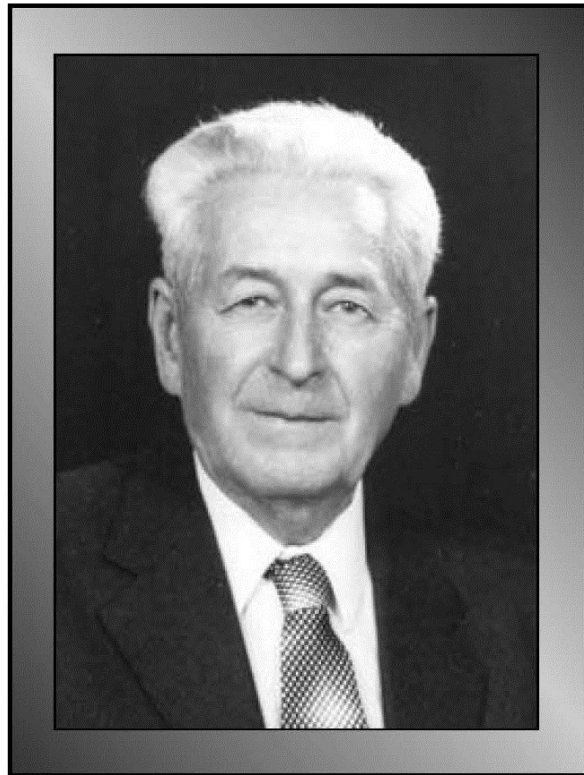
Munkatárs:
Markó Alexandra
Módos Péter

ISBN 963 463 235 1

© *Bolla Kálmán*

Kiadja az ELTE Fonetikai Tanszéke.
Felelős kiadó: Dr. Bolla Kálmán.
Hozott anyagról sokszorosítva.
Amulett '98 Nyomdaipari Kft., Budapest. F.v.: Lajtai Ferenc.

KISS LAJOS

Lajos Kiss

KISS LAJOS VALLOMÁSA PÁLYÁJÁRÓL

Debrecenben születtem 1922-ben. Anyai ágon a családom debreceni, apai ágon meg dunántúli. Szüleim a házasságkötéskor abban állapodtak meg, hogy születendő gyermekeik vallásában a "nem nemet követ" elvéhez igazodnak. Így lettem én katolikus a kálvinista Rómában. A piaristák gimnáziumában tanultam. Különösen szívesen és hálával gondolok vissza az ottani cserkészéletre, és a Révai Miklós Önképzőkörre, amelynek nyolcadikos koromban a diákelnöke voltam. Érettségi után Munkácsra vonultam be katonának. Kárpátalján kezdtem el ismerkedni az ukrán nyelvvel. 1941-től 1943-ig a Ludovika Akadémia hallgatója voltam. 1943 augusztusában tüzérhadnaggyá avattak. A debreceni tábori tüzérosztályhoz osztottak be. Alakulatom 1944 tavaszán került a harctérre, egy évre rá pedig szovjet hadifogságba. Több mint három évet töltöttem a Kaukázusban, nagyjából Tbilisziben.

Hazatértem után, 1948 őszén a debreceni egyetem bölcsészkarán német és orosz filológiai tanulmányokba fogtam, és 1952-ben szereztem tanári oklevelet. Egyetemi tanulmányaimmal párhuzamosan orosz nyelvi lektorként, majd tanársegédként működtem az orosz tanszéken. 1954-ben aspirantúrára vettek fel szláv nyelvészetből. Ekkor, harmincharmadik életévemben költöztem szülővárosomból Budapestre. Aspiránsvezetőm Hadrovics László volt. Kandidátusi értekezésemet orosz történeti szóképzéstanból írtam *A suffixum nélküli deverbális főnevek az orosz nyelvben* címmel. A kandidátusi fokozatot 1960. december 29-én kaptam meg. Időközben, 1957. december 1-jével a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének lettem a tudományos segédmunkatársa, később munkatársa, majd – 1964. április 1-jével – főmunkatársa. Az Intézet nagy tervmunkáinak sorában több szótár készítésében vettem részt: 1957-től 1962-ig *A magyar nyelv értelmező szótára*, 1961-től 1970-ig *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, 1962-től 1972-ig pedig a *Magyar értelmező kéziszótár* munkálataiban. 1970-ben a *Földrajzi nevek etimológiai szótárához* fogtam hozzá, s az

elkészült kéziratot 1976. október 12-én adtam át az Akadémiai Kiadónak. 1970-ben jelent meg a *Hatvanhét szómagyarázat* című munkám, 1976-ban pedig a *Szláv tükörszók és tükörjelentések a magyarban* című monográfiám. 1955 óta összesen 187 dolgozatom, bírálatom, közleményem látott napvilágot itthon és külföldön.

Tudományos érdeklődésem előterében a magyar–szláv nyelvi érintkezések állanak. Szívesen foglalkozom az etimológiai kutatások elméleti kérdéseivel, a magyarországi szlavisztika történetével, földrajzi nevek eredetmagyarázatával, a hazai és a külföldi lexikográfia fejlődésének nyomon követésével is. Mintegy 4000 kötetes könyvtáram van, s ez nemcsak nagy könnyebbség a munkámban, hanem a szellemi örömök állandó forrása is.

A videofelvétel 1976. november 5-én készült, szövegét Földi Éva jegyezte le.

KISS LAJOS ÍRÁSAINAK BIBLIOGRÁFIÁJA

1955.

- Pazarol*. MNy LI, 225–6.
Fór. MNy LI, 343–5.
Poln. *for*, *fora*, russ., ukr., wruss. *fóra*; ungar. *fór*; tschech. *fór*. *Studia Slavica* 1. 409–12.

1956.

- Vakáncsos*. MNy LII, 468–72.
Adalékok az orosz *vengérec* 'házaló kereskedő' szóhoz. Nyr 80. 480–1.
Formant *-it* w pol. *najmit(a)*, *wroźbit(a)*; ros. найміт, ворожбіт; ukr., brus. наймит, ворожбіт. *Studia Slavica* 2. 365–71.

1957.

- Tunya*. Szerb-horvát *tindirgrad* ~ magyar *tündérvár*. MNy LIII, 203–4.
Karácsony szavunk őstörténetéhez. Nyr 81. 247–51.
Tschech. *ulita* 'Schneckenhaus'. *Studia Slavica* 3. 403–4.
Tschech., slovak. *pinka*. *Studia Slavica* 3. 404–5.
Skr. *košna kuća* 'Küche'. *Studia Slavica* 3. 406–8.
Huligán. Nyr 81. 324–5.
Ukrán. Nyr 81. 489–92.
Piszlicsár. MNy LIII, 472–3.

1958.

- Pinka*. MNy LIV, 116–7.
Magyar jövevényszavak egy szepesi lengyel falu szókincsében. Nyr 82. 111–2.
Jeszcze raz o elementach obcych w słownictwie Łapsz Niżnych. *Język Polski* 37. 206. p.
Csehül van. Nyr 82. 101–2.
Nem a törökből származik-e *sisak* szavunk? Nyr 82. 233–5.
Trezina. Nyr 82. 258–9.
Kátrány. Nyr 82. 373–6.
Gerta Hüttl-Worth, Die Bereicherung des russischen Wortschatzes im XVIII. Jahrhundert. Wien, 1956. *Studia Slavica* 4. 436–42. (Ism.)
Kniezsa István, A magyar nyelv szláv jövevényszavai. I. Budapest, 1955. *Rocznik Slawistyczny* 20. 53–65. (Ism.)
Naszád. Nyr 82. 486–8.

1959.

- Krampácsol, krampács.* MNy LV, 257. p.
Móva. NyK 61. 106–7.
Szláv eredetű tájszavainkhoz. Magyar Nyelvjárások 5. 147–52.
Mordályégető. Adalék irodalmi nyelvünk szókincsének történetéhez. Nyr 83. 339–43.
Kahanyec. Nyr 83. 489–90.
Idegen szavak kéziszótára. Szerkesztette: Bakos Ferenc. Budapest, 1958. Nyr 83. 495–9. (Ism.)
Raboty vengerskih specialistov v oblasti slav_á/nskogo /zykoznanii/ i literaturovedeni/ s 1957 g. I. ?zykoznanie. Studia Slavica 5. 236–44.
A Magyar Nyelv Értelmező Szótára. Népművelés 6. 18. p. (Ism.)

1960.

- Kucséber.* Nyr 84. 101–3; 379. p.
Nylon és társai. MNy LI, 108–9.
A Magyar Nyelv Értelmező Szótára II. kötet. E–Gy. Népművelés 7. 29. p. (Ism.)
Három lengyel eredetűnek tartott szavunk. MNy LI, 368–72.
A suffixum nélküli deverbális főnevek az orosz nyelvben. (Kandidátusi értekezés tétel.) Budapest.
A suffixum nélküli deverbális főnevek az orosz nyelvben I–II. Budapest. (Kézirat)
Bekecs. Nyr. 84. 477–9.
Kucsma. MNy LI, 470–4.
Zametki po ruszskoj istoričeskoj leksikologii. Studia Slavica 6. 267–83.

1961.

- Baráber.* Nyr 85. 92–3.
Vályog. MNy LVII, 88–91.
Kétkulacsos. Nyr 85. 225–7.
Szerecsika. MNy LVII, 344–5.
Hemzseg. MNy LVII, 477–9.
Józef Staszewski, Słownik geograficzny. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych. Wydanie drugie przejrane i uzupełnione. Wiedza Powszechna. Warszawa, 1959. Studia Slavica 7. 243–63. (Ism.) Társszerző: Papp László.
N. M. Šanskij, V. V. Ivanov, T. V. Šanskaja, Kratkij etimologičeskij slovar' russkogo jazyka. Moskva, 1961. Studia Slavica 7. 373–8. (Ism.)

1962.

- Mikulás, télapó, krampusz.* Nyr 86. 92–4.
Patics. MNy LVIII, 85–7.
Idegen szavak kéziszótára. Szerkesztette: Bakos Ferenc. Kossuth Könyvkiadó.
Népművelés 9. 30. p. (Ism.)
Honnan származik a *huligán* szó? Élet és Tudomány 17. 882. p.
Notesz. Pillér. Nyr 86. 329–32.
Lucerna. MNy LVIII, 363–4.
Kvaterkázik. MNy LVIII, 368–70. Társszerző: O. Nagy Gábor.
Vargánya. MNy LVIII, 474–7.
Pópa. Kalugyer. Nyr 86. 453–7.

1963.

- Honnan származik a *tupíroz* szó? Élet és Tudomány 18. 85. p.
Kulacs. Terep. MNy LIX, 81–5.
Etimológiai és szótörténeti jegyzetek. NytudÉrt 38. 175–87.
Praviľnosť ruskoj reči. Trudnyje slučai slovoupotreblenija. Moskva, 1962.
Nyr 87. 262–3.
Belga. MNy LIX, 203–6. Társszerző: Papp László.
A mázolványtól a giccsig. Élet és Tudomány 18. 986. p.
Hogyan kapta nevét a *bikini*? Élet és Tudomány 18. 1066. p.
Die erklärenden Wörterbücher der slawischen Sprachen. Studia Slavica 9. 75–122.
Ulánus. Nyr 87. 350–1.
Istorija odnogo polonizma v ruskom jazyke: *venгры*. In: Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Splawiński. Warszawa, 305–11.
Rozsomák. Strájfa. MNy LIX, 346–9.
Proischozdenije slov *bekeša, kučma, šalaš i šišak*. In: Etimologičeskije issledovanija po ruskomu jazyku. Vypusk IV. Moskva, 48–65.
Nyomozás a *buli* ügyében. Élet és Tudomány 18. 1453. p.
Szótárírás és nyelvművelés. Nyr 87. 415–21.
Amerikázik. Ukáz. Nyr 87. 472–4.
Hétszilvafás. Még egyszer a *terep*-ről. MNy LIX, 466–9.
A *szláv* népnév és rokonsága. NytudÉrt 40. 193–200.

1964.

- Melich János 1872–1963. Nyr 88. 82. p.
V. nemzetközi szlavista kongresszus. Nyr 88. 87–8.
Granicár. MNy LX, 96–7.
Monográfia a cseh családnevekről. MNy LX, 122–5.

- Az V. nemzetközi szlavista kongresszus. I. OK 21. 379–82. Társszerző: Sziklay László.
- Polonisztikai megjegyzések a *faraziá*-hoz. MNy LX, 205–6.
- F. P. Filin: Projekt »Slovarja russkich narodnych govorov«. NyK 66. 243–6.
- Historia osadnictwa i organizacja społeczna pasterstwa oraz słownictwo paster-skie Tatr Polskich i Podhala. NyK 66. 246–247.
- Značenije vengerskoj leksiki dlja etimologičeskich issledovanij v oblasti slavjan-skich jazykov. Studia Slavica 10. 21–31.
- Linda Sadnik–Rudolf Aitzetmüller: Vergleichendes Wörterbuch der slavischen Sprachen. Lieferung 1. Studia Slavica 10. 190–5. (Ism.)
- France Bezljaj: Etimološki slovar slovenskego jezika. Poskusni zvezek. Studia Slavica 10. 195–9.
- Rozmár*. Nyr 88. 320. p.
- Stanisław Szober: Słownik poprawnej polszczyzny. Nyr 88. 335. p.
- Kísérletek etimológiai képletek felállítására. MNy LX, 314–21.
- Satrafa*. In: Nyelvművelő levelek. Budapest, 1964. 91. p. [K. L.]
- Melich János: Dolgozatok II. Budapest, 1963. NyK 66. 460–2. (Ism.)
- Afrik. Alpakka. Csajka. Egyöntetű. Firlefánc. Mumus*. Nyr 88. 471–6.
- Vladimír Šmilauer: Úvod do toponomastiki. Nyr 88. 486–90.
- Az albánok elnevezései a magyarban. MNy LX, 472–5.
- Magyar szavak idegen nyelvekben. In: „Itt a Rádiólexikon!” Budapest, 147–8.

1965.

- Lett. Litván. Cselák*. MNy LXI, 92. p.
- Új általános szláv etimológiai szótár. MNy LXI, 121–5.
- Bálgarski etimologičen rečnik. Săstavili Vl. Georgiev, Iv. Gălăbov, J. Zaimov, St. Ilčev. Svezka I. Sofija, 1962. Svezka II. 1963. Studia Slavica 10. 463–9. (Ism.)
- Carlo Tagliavini: Storia di parole pagane e cristiane attraverso i tempi. Brescia, 1963. NyK 67. 160–2. (Ism.)
- Milka Ivić: Pravci u lingvistici. Ljubljana, 1963. NyK 67. 162–5. (Ism.)
- Csiba. Csicsóka. Zajda*. MNy LXI, 211–8.
- Kniezsa István 1898–1965. Nyr 89. 409–10.
- Etimologija russk. *majka* 'sportivnaja rubaška bez rukavov'. Studia Slavica 11. 147–9.
- Szótörténeti adalékok. MNy LXI, 482–91. Társszerző: Hadrovics László.
- Melich János: Dolgozatok I. Dolgozatok II. ALinguH 15. 171–4. (Ism.)
- A szótárírás elmélete és gyakorlata A Magyar Nyelv Értelmező Szótárában. Szerk. Országh László. ALinguH 15. 413–5. (Ism.)

1966.

- Miskárol*. MNy LXII, 65–9.
Rohadt sarok. Nyr 90. 96. p.
A szláv nyelvek értelmező szótárai. In: Szótártani tanulmányok. Szerk. Országh László. Budapest, 281–322.
A keleti szláv nyelvek etimológiai szótárai. In: Szótártani tanulmányok. Szerk. Országh László. Budapest, 323–40 + táblázat.
Fórozás. Nyr 90. 197. p.
Műveltségzők, vándorszők, nemzetközi szők. MNy LXII, 179–88.
Narancs szavunk eredete. Filológiai Közlöny 12. 209–14.
Secko jedno. Nyr 90. 311. p.
Névtudományi folyóiratok. MNy LXII, 361–73.
† Stefan Kniezsa. ALinguH 16. 337–62.
Der slowakische Feenname *vila* und der ungarische Wortschatz. *Studia Slavica* 12. 227–34.
Lazsíroz, lazszál. Lazszukál, lazukál. MNy LXII, 468–70.
Die etymologischen Wörterbücher der ostslawischen Sprachen. *Slavica* 5. 103–23.

1967.

- Görvély. Kuka*. Nyr 91. 71–2.
Szótörténeti adalékok. MNy LXIII, 101–3; 224–7.
Słownik staropolskich nazw osobowych. Pod redakcją i se wstępem Witolda Taszyckiego. Tom I. Zeszyt 1. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1965.
Nyr 91. 79–80. (Ism.)
Versuche zur Aufstellung von etymologischen Formeln. *Studia Slavica* 13. 141– 8.
Zala megye földrajzi nevei. [Die geographischen Namen des Komitats Zala]. *Studia Slavica* 13. 155–8.
Az anabaptisták elnevezései a magyarban. MNy LXIII, 161–9.
Ungarisch *miskárol* 'verschneiden, kastrieren'. *Slavica* 6. 23–9.
Az etimológiai kutatások elveiről. *NytudÉrt* 58. 128–30.
O medsebojnem jezikovnem vplivanju Slovanov in Madžarov. *Jezik in slovstvo* 12. 167–71.
Knud Rahbek Schmidt: Soziale Terminologie in russischen Texten des frühen Mittelalters (bis zum Jahre 1240). Kopenhagen, 1964. *Studia Slavica* 13. 345–6. (Ism.)
Slowakisch *habán* 'Wiedertäufer in Mähren und in der Westslowakei'. *Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves* 18. Bruxelles, 1966–1967, 241–8.

1968.

- Kniezsa István. Budapest. (MNyTK 123.)
Krajnik. MNy LXIV, 74–5.
Szófejtő szótár, értelmező szótár. Nyr 92. 119. p.
István Kniezsa (1898–1965). *Revue des Études Slaves* 46. 450–3.
Macskakő. Plecsni. MNy LXIV, 214–5.
Még egyszer a *miskáról*-ról. MNy LXIV, 340–3.
Szőlő- és borfajtáink szláv eredetű nevei. NyK 70. 397–408.
Térdkalács. Tomp. Tükörszó. Ükörke. Vargánya. MNy LXIV, 453–6.
Szótörténeti adalékok. MNy LXIV, 465–71.
Daľnejšije zadači izučenija slavjanskich zaimstvovanj v vengerskom jazyke.
Studia Slavica 14. 253–7.

1969.

- Kniezsa István: A magyar és szlovák családnevek rendszere. Budapest, 1965.
Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge 4. 65–8. (Ism.)
Még egyszer a *kuká*-ról. Nyr 93. 136–7.
Az újabb szláv víznév kutatás. NyK 71. 165–76.
A Magyar Nyelvjárások Atlasza I. Nyr 93. 169–76.
Die neuere slawische Hydronymik. *Studia Slavica* 15. 1–23.
Magyar–lengyel szótár. Szerkesztette: Jan Reychman. Budapest, 1968. Akadémiai Kiadó. NyK 71. 430–2. (Ism.)
Etimológiai vizsgálatok Magyarországon a múlt század közepétől 1920-ig. In: *Tanulmányok a magyar és finnugor nyelvtudomány történetéből (1850–1920)*. Szerk. Szathmári István. Budapest, 47–59.
O nekotorych principach etimologizirovanija zaimstvovannyh slov. In: *Etimologija* 1967. Moskva, 68–70.

1970.

- Hatvanhét szómagyarázat. Budapest. (NytudÉrt 71.)
A Magyar Nyelv szövegmutató szótára. Szerkesztette: Papp Ferenc. Nyr 94. 112–6. (Ism.)
A Földrajzi Nevek Etimológiai Szótárának tervezete. Nyr 94. 334–44.
Az európai névtudomány fontosabb eredményei. *NytudÉrt* 70. 16–26.
Hadrovics László köszöntése. MNy LVI, 509–10.
László Hadrovics sechzigjährig. *Studia Slavica* 16. 179–92.

1971.

- Drei Worterklärungen. AUB SLingu 2. 21–30.

- Stefan Ilčev: Rečnik na ličnite i familni imena u bälgarite. Sofija 1969. Nyr 95. 226–8. (Ism.)
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Prva knjiga. A–H. Ljubljana, 1970. NyK 73. 273–5. (Ism.)
- A Magyar Nyelvjárások Atlasza II. Nyr 95. 262–9. (Ism.)
- Stefan Ilčev: Rečnik na ličnite i familni imena u bälgarite. Sofija 1969. Studia Slavica 17. 191–4. (Ism.)
- Edward Stankiewicz–Dean S. Worth: A Selected Bibliography of Slavic Linguistics. I–II. The Hague–Paris, 1966–1970. Studia Slavica 17. 369–371. (Ism.)

1972.

- A földrajzi köznevek és a földrajzi nevek. Nyr 96. 250–1.
- A magyar nyelv szóvégmutato szótára. [Rückläufiges Wörterbuch des Ungarischen]. Red. v. Ferenc Papp. Budapest 1969. ALinguH 22. 225–8. (Ism.)
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Prva knjiga (A–H). Ljubljana 1970. Studia Slavica 18. 165–8. (Ism.)
- Gedenken an Johann Melich. Zur 100. Wiederkehr seines Geburtstages. Studia Slavica 18. 397–411.

1973.

- Melich János emlékezete születésének századik évfordulója alkalmából. Budapest. (MNyTK 134.)
- Hogyan kapta nevét a *bikini*? Nyomozás a *buli* ügyében. A mázsolmánytól a giccsig. In: Anyanyelvi kaleidoszkóp. Budapest, 20., 24., 40. p.
- Mutatvány a Földrajzi Nevek Etimológiai Szótárából. Nyr 97. 81–90.
- Melich János emlékezete születésének századik évfordulója alkalmából. MNy LXIX, 1–15.
- Kaľki slavjanskich slov v vengerskoj leksike. Studia Slavica 19. 165–75.
- Szlavisztika és magyar nyelvtudomány. Nyr 97. 257–65.
- Huszonhárom magyar szófejtés. NyK 75. 41–56.
- Hol tart a *Hortobágy* név etimológiájának vizsgálata? Műveltség és Hagyomány 15–16. (1972–4) 21–30.
- Ungarisch-slawische Wechselbeziehungen in der Sprache. AUB SLingu 4. 3–12.
- A Magyar Nyelvjárások Atlasza III. Nyr 97. 468–75. (Ism.)
- Szlavisztika és magyar nyelvtudomány. O. Nagy Gábor emlékének. Budapest, 3–11. (Nyelvőr Füzetek 10.)
- Hogyan került Zala Somogyba? Honismereti Híradó 3–4. 196. p.

1974.

- Slawistik und die ungarische Sprachwissenschaft. *Studia Slavica* 20. 1–12.
Georg Heller–Karl Nehring: Comitatus Sirmiensis. München, 1973. *Studia Slavica* 20. 171–3. (Ism.)
Szláv mintára alkotott tükörszók a magyarban. *NyudÉrt* 83. 309–12.
Georg Heller–Karl Nehring: Comitatus Sirmiensis. München 1973. *NyK* 76. 467–9. (Ism.)
Suzanne Kakuk: Recherches sur l'histoire de la langue osmanlie des XVIe et XVIIe siècles... Budapest, 1973. *MNy LXX*, 487–90. (Ism.)
Staročeský slovník. Praha, 1968–1972. *Studia Slavica* 20. 375–7. (Ism.)
Slovenský historický slovník z predpisovného obdobia. Bratislava, 1973. *Studia Slavica* 20. 378–80. (Ism.)

1975.

- Péter László: Szeged utcanevei. Szeged, 1974. *Nyr* 99. 87–9. (Ism.)
A Magyar Nyelvjárások Atlasza IV. *Nyr* 99. 219–24. (Ism.)
Das Problem der alten slawischen Lehnübersetzungen im Ungarischen. *Slawische Wortstudien*. Bautzen, 86–9; 178–9.

1976.

- Szláv tükörszók és tükörjelentések a magyarban. Budapest. (*NyudÉrt* 92.)
Az etimológiai kutatások újabb fejlődése külföldön. *NyudÉrt* 90. 27–47.
O predmete slovanskej porovnávej lexikológie: Onomaziológia. *Slavica Slova-* ca 11. Bratislava, 12–3.
Temető. *Nyr* 100. 458–61.
Rasščeplenije odnogo slova v drevnevengerskom jazyke i slavjanskije paralleli. *Slavica* 14. 61–5.

1977.

- Naszály és Nagy-szál*. *Nyr* 101. 102–4.
Cseribarád. *Nyr* 101. 228–31.
Versuche zur Aufstellung von etymologischen Formeln. In: *Etymologie*. Herausgegeben von Rüdiger Schmitt. Darmstadt, 377–88.
János Melich (1872–1963). *Analecta Linguistica* 7. 75–6.

1978.

- Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest.
Lejt, lejtő. Ramaty. *Nyr* 102. 109–10.
A Magyar Nyelvjárások Atlasza V. *Nyr* 102. 111–2. (Ism.)

Sajmeggy. Szórszálhasogató, hajszálhasogató. Tákol, ták. Rönk. Nyr 102. 229–33.

István Kniezsa (1898–1965). *Analecta Linguistica* 8. 349–52.

Slavjanizacija vengerskich toponimov v period tureckogo vladycestva. In: *Hunga-ro-Slavica* 1978. Budapest, 141–7.

Új magyar könyv a földrajzi nevek eredetéről. *Nyelvünk és Kultúránk* 32. 83–6. *Kies, kietlen.* Nyr 102. 470–2.

A Magyar Nyelvjárások Atlasza VI. Nyr 102. 480–2. (Ism.)

Etimológiai vizsgálatok Magyarországon a múlt század közepétől 1920-ig. In: *Tanulmányok a magyar és finnugor nyelvtudomány történetéből (1850–1920)*. Szerk. Szathmári István. Budapest, 47–59.

1979.

Csurják. Dusánka. Krapacs. Plankács. Nyr 103. 82–4.

Nyolcvan éve született Kniezsa István. *MNy* LXXV, 737–6.

A halász a szláv nyelvekben. *NyK* 81. 135–42.

Márton Gyula–Péntek János–Vöő István: A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Bukarest, 1977. *MNy* LXXV, 490–7. (Ism.)

Egy állítólagos tájnév: *Apoka. Lok. Repcsény. Szapha.* Nyr 103. 364–8.

Székelyföldi víz- és helységnevek. *Bardoc. Előpatak. Kendő. Küsmöd. Laposnya. Tikmony.* Nyr 103. 468–72.

Tautologische slawisch-ungarische Mischnamen in der ungarischen Toponymie. *Studia Slavica* 25. 231–9.

Magyarország földrajzinév-tára II. Győr-Sopron megye. Vas megye. Veszprém megye. Zala megye. Szerkesztette: Földi Ervin. Budapest, 1978. Nyr 103. 493–5. (Ism.)

1980.

Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest. (2. kiadás.)

Sumák, sumákol. Sumár, sumárerdő. Nyr 104. 106–9.

Szavak és nevek. *Dzsumbuj. Kalakocs. Kástélyos. Pereszke. Rence. Zeppelin.* Nyr 104. 362–8.

Vor 80 Jahren ist István Kniezsa geboren. *Studia Slavica* 26. 225–8.

1981.

Szilágysági hegynevek. *Bebek. Észak-hegy. Foglal-tető. Tarnica. Terbete. Vigyázó.* Nyr 105. 97–101.

Szilágysági helységnevek. *Csizér. Gardánfalva. Haraklány. Kelence. Kémer. Mosóbánya. Sereden. Sülelmed. Turbóca. Usztató. Zálnok. Zilah.* Nyr 105. 354–61.

Mutató a Magyar Nyelvjárások Atlasza I–VI. kötetéhez. Összeállította: Balogh Lajos, Deme László, Imre Samu. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1980. 198 oldal. Nyr 105. 374–5. (Ism.)

1982.

Különös földrajzi nevek. Nyr 106. 219–33.
Régi földrajzi nevek, régi térképek. Nyr 106. 477–83.

1983.

Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest. (3. kiadás)
Lezárult Magyarország Földrajzinév-tárának közzététele. Nyr 107. 119–20.
Tolna megye földrajzi nevei. Budapest, 1981. Nyr 107. 246–8. (Ism.)
Georg Heller: Comitatus Zempliniensis. München, 1981. Nyr 107. 499–500.
(Ism.)

1984.

Mátra. Hernád. Nyr 108. 98–101.
Vas megye földrajzi nevei. Szombathely, 1982. Nyr 108. 102–5. (Ism.)
Fenőkövel kapcsolatos földrajzi nevek. Nyr 108. 236–40.
Szláv tükörszók és tükörjelentések a magyarban. Budapest. (Doktori értekezés
tézisei.)
Régi földrajzi nevek, régi térképek. In: Szélrózsa '84. A Magyar Tájékozódási
Futó Szövetség évkönyve. Budapest, 181–91.
Várkonyi Imre: Somogy megye helységneveinek rendszere. [Kaposvár, 1984.
72 lap. Somogyi Almanach 41. sz.]. Somogy 13/3. 106–7. (Ism.)
Teutscher, Und Reussischer Dictionarium (Dictionarium Vindobonense).
Akademie-Verlag. Berlin, 1984. NyK 86. 451–9. (Ism.)
Hungaro-Slavica 1983. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1983. NyK 86. 459–60.
(Ism.)
Deutung ungarisch-slowakischer Ortsnamen. Studia Slavica 30. 95–112.
Georg Heller: Comitatus Zempliniensis. München, 1981. Studia Slavica 30.
291–2. (Ism.)
Vas megye földrajzi nevei. Szombathely, 1982. Studia Slavica 30. 292–6.
(Ism.)

1985.

Szőlőmunkák magyar megnevezései 1520–21-ben. Nyr 109. 112–3.
Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai. Összegyűjtötte: Moravcsik
Gyula. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1984. NyK 87. 262–3. (Ism.)
Der Fischer in den slawischen Sprachen. In: The Fishing Culture of the World.
Ed. B. Gunda. Budapest, 251–9.
Péra. Poggyász. Zsámbék, Zsámbok és ami körülöttük van. MNy LXXXI, 352–
6.
Újonnan községgé alakított települések. *Sátorhely és Szárliget.* Nyr 109. 243–5.

Az orosz–magyar nagyszótár készülő új kiadásáról. MNy LXXXI, 504–8.
Barangolás földrajzi neveink világában. Nyr 109. 359–66.
Várkonyi Imre: Somogy megye helységneveinek rendszere. [Kaposvár, 1984.
72 lap. Somogyi Almanach 41. sz.]. Somogy 13/3. 106–7. (Ism.)
Ismerem még szilvafa korából. Nyr 109. 491. p.

1986.

Hány földrajzi név használatos a magyar nyelvben, és mennyi található meg belőlük térképeinken? In: Térképvilág. A Magyar Tájékozódási Futó Szövetség „Szélrózsa 1986” évkönyv melléklete. Budapest, 7–17.
Ómagyar tulajdonnév-vizsgálatok. MNy LXXXII, 162–9.
Nehring, Karl: Iter Constantinopolitanum. München, 1984. Südost-Forschungen 44. München, 264–5. (Ism.)
Hogyan keletkezett az Osztrovszki-hegység neve? MNy LXXXII, 334–6.
Gregor, Ferenc: Die alte ungarische und slowakische Bergbauterminologie mit ihren deutschen Bezügen. Budapest, 1985. Akadémiai Kiadó. NyK 88. 370–1. (Ism.)
Torbágy. MNy LXXXII, 450–3.
Magyar–szlovák helységnév-magyarázatok. Nyr 110. 489–9.
Teutscher, Und Reussischer Dictionarium (Dictionarium Vindobonense). Berlin, 1984. Studia Slavica 32. 350–7. (Ism.)
Ferenc Fabricius-Kovács Bibliography. Compiled by Miklós Kontra. Bloomington, Indiana, 1984. Studia Slavica 32. 357–8. (Ism.)
Edward Stankiewicz: Grammars and Dictionaries of the Slavic Languages from the Middle Ages up to 1850. An Annotated Bibliography. Berlin–New York–Amsterdam, 1984. Studia Slavica 32. 359–60. (Ism.)
Komárom megye földrajzi nevei. Szerkesztette: Balogh Lajos és Ördög Ferenc. Budapest, 1985. Studia Slavica 32. 340–2. (Ism.)
Komárom megye földrajzi nevei. Szerkesztette: Balogh Lajos és Ördög Ferenc. Budapest, 1985. 496 lap. Nyr 110. 121–3. (Ism.)
Ferenc Fabricius-Kovács Bibliography. Compiled by Miklós Kontra. Bloomington, Indiana, 1984. 41 lap. Nyr 110. 123–4. (Ism.)
A cirill betűs szláv nyelvek neveinek magyar helyesírása. Az újgörög nevek magyar helyesírása. Budapest, 1985. NyK 88. 390–2. (Ism.)

1987.

Egy XIX. századi magyar térképszerkesztő, aki ismerte az érvényesülés titkát is: Aszalay József (1798–1874). In: Térképvilág. A Magyar Tájékozódási Futó Szövetség „Szélrózsa 1988” évkönyv melléklete. Budapest, 3–11.

- Aszalay József, XIX. századi magyar térképszerkesztő. *Geodézia és Kartográfia* 39. 114–7.
- Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. Mályusz Elemér emlékkönyv. Budapest, 1984. MNy LXXXIII, 106–14. (Ism.)
- A tutajfélék elnevezései a magyarban. MNy LXXXIII, 201–7.
- Földrajzinév- és szófejtő vizsgálatok. MNy LXXXIII, 331–45.
- Georg Heller: Comitatus Marmarosiensis. Comitatus Ugocsiensis. München, 1985. Karl Nehring: Comitatus Jauriensis. Comitatus Mosoniensis. München, 1985. Georg Heller: Comitatus Bihariensis. München, 1986. *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 35. 296–8. (Ism.)
- Magyar helységnevek a Keleti-Kárpátokon túl. Nyr 111. 215–33.
- Szláv eredetű földrajzi nevek a Kárpát-medencében. *Idegen nyelvek tanítása* 3. 65–73.
- Málca és Malciče*. In: Szlavisztikai tanulmányok. Emlékkönyv Király Péter 70. születésnapjára. Budapest, 259–65.
- Paczolay Gyula: Magyar–észt–német–angol–finn–latin közmondások és szólások cseremisiz és zürjén függelékekkel. Veszprém, 1987. Nyr 111. 502–4. (Ism.)
- Tolna megye földrajzi nevei [Geographische Namen des Komitats Tolnau]. Budapest, 1981. 842 S. *Studia Slavica* 33. 400–3. (Ism.)

1988.

- Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II. Budapest. (Negyedik, bővített és javított kiadás)
- Veszprém megye helytörténeti lexikona II. Írta: Kovacsics József–Ila Bálint. Budapest. A helynevek eredetmagyarázatát írta: Kiss Lajos.
- Az anonymusi *tulbou* és a *tömlő*. MNy LXXXIV, 67–9.
- Magyarország földrajzi és társadalmi arculata az Árpád-korban. MNy LXXXIV, 129–55.
- A *portolán* szó nyelvi eredete. *Geodézia és Kartográfia* 40. 131–2.
- Földrajzinév-magyarázatok. *Burok-völgy. Kolopfürdő. Haláp, haláp. Törökbálint*. MNy LXXXIV, 453–60.
- Kárpátalja az utóbbi száznyolcvan év térképein. In: *Térképvilág. A Magyar Tájközösségi Futó Szövetség „Szélrózsa 1989” évkönyv melléklete*. Budapest, 19–28.
- A cirill betűs szláv nyelvek neveinek magyar helyesírása. Az újjörög nevek magyar helyesírása. Budapest, 1985. *Studia Slavica* 34. 309–12. (Ism.)
- Christian Lübke: *Regesten zur Geschichte der Slaven an Elbe und Oder (vom Jahr 900 an)*. Teil I. Teil II. Teil III. Teil IV. Teil V. Gießen. 1984., 1985., 1986., 1987., 1988. *Studia Slavica* 34. 312–21. (Ism.)

- Berrár Jolán–Károly Sándor (szerk.): Régi magyar glosszárium. Budapest 1984. 807 lap. NyK 89. 219–26. (Ism.)
- Joachim Herrmann (szerk.): Die Slawen in Deutschland. Berlin 1985. 629 lap + táblák. NyK 98. 251–3. (Ism.)

1989.

- Egy magyar tiszt által a Don mellől hazamentett vezérkari térképek. In: Térképvilág. A TIT Természettudományi Stúdió Térképbarátok Köre előadásai-ból. Budapest.
- Ünnepi beszéd Melich János szarvasi emléktáblájának leleplezésekor 1987. szeptember 16-án. MNy LXXXV, 121–3.
- Levélsekrény. Kiss Lajos írja. MNy LXXXV, 124. p.
- Oroszlánnal kapcsolatos földrajzi neveink. Nyr 113. 110–5.
- A magyar irodalmi és köznyelv nagyszótára (1533–1990). MNy LXXXV, 129–36. Társ szerző: Pajzs Júlia.
- A „Földrajzi nevek etimológiai szótára” kétkötetes, új kiadásáról. Nyelvünk és Kultúránk 75. 109–11.
- Kik azok a krassovánok, és milyen nyelven beszélnek? MNy LXXXV, 419–427.
- Levélsekrény. Kiss Lajos írja. MNy LXXXV, 511–2.
- Az európai névtudomány utóbbi másfél évtizede. MNyTK 83. 18–31.
- A göcseji *Csömödér* helységtől a Gyimesi-szoros fölött emelkedő *Csülemér* hegy-cúcsig. Nyr 113. 348–9.
- A sütőharang elnevezései a magyar nyelvjárásokban. NyK 90. 162–72.

1990.

- A „Földrajzi nevek etimológiai szótára” kétkötetes, új kiadásáról. In: „Meteor” Természetbarátok Turista Egyesülete Évkönyve 1990. Budapest, 127–9.
- Régi földrajzi nevek, régi térképek. In: „Meteor” Természetbarátok Turista Egyesülete Évkönyve 1990. Budapest, 131–8.
- Középkori földrajzi nevek magyarázata. MNy LXXXVI, 161–72.
- Makszond. Zsarnószeg.* MNy LXXXVI, 221–3.
- Györffy György: A magyarság keleti elemei. Gondolat. Budapest, 1990. 326 lap. Soproni Szemle 44. 373–8. (Ism.)
- Röcsöge és Csajág-Röcsöge.* Nyr. 114. 116–7.
- Über den Familiennamen *Hadrovics*. Studia Slavica 36. 17–21.

1991.

- Víz-, hegy- és völgynevek a középkori Heves megyéből. MNy LXXXVII, 73–7.

- Balaton –The Name. *The New Hungarian Quarterly* 32. 40. p.
Csezmicé-ről és Janus Pannonius családnevééről. *MNy LXXXVII*, 211–7.
 Földrajzi nevek a magyar középkorból. *Nyr* 115. 254–61.
 Visszapillantás. In: A nyelvészetről – egyes szám, első személyben. Szerk. Bakró- Nagy Marianne –Kontra Miklós. Budapest, 135–44.
 A középkori *Promontorium Varadiense* magyarul. *MNy LXXXVII*, 327–30.
 Négy helységnév-magyarázat. *Aknaszlatina. Bodos. Csonkapapi. Magyarhermány*. *Nyr* 115. 123–5.
Szalóka. *Nyr* 115. 133–4.
Mart. *MNy LXXXVII*, 462–3.
 Huszt környéki helységnevek. In: Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára. Szerk. Hajdú Mihály–Kiss Jenő. Budapest, 352–61.
 Vita. (Észrevételek Györffy György előadásához.) In: Györffy György: Történelmi atlasz készítésének kérdéséhez. Budapest, 24–5.
 A helynevek eredetét magyarázó szótárok típusairól. In: Első Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Nyíregyháza 1991. május 3–4. I. Szerk. Székely Gábor. Nyíregyháza, 292–8.
 A szóvégmutato szótárok hasznáról. In: Könyv Papp Ferencnek. Tanulmánygyűjtemény Papp Ferenc 60. születésnapjára. Szerk. Hunyadi László–Klaudy Kinga–Lengyel Zsolt–Székely Gábor. Debrecen, 377–83.
 Melich János alakja Szabó Dezső és Németh László irodalmi műveiben. In: Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből. A Magyar Nyelvészek V. Nemzetközi Kongresszusának előadásai. Szerk. Kiss Jenő–Szűts László. Budapest, 381–7.
 Huszonegy szlovák, szerbhorvát és kárpátukrán eredetű magyar tájszó. *NyK* 92. 113–23.

1992.

- Kovacsics József: Zala megye helytörténeti lexikona. Keszthely és környéke. Budapest. A helynevek eredetmagyarázatát készítette: dr. Kiss Lajos.
 Kárpátaljai helységnevek Ungvár környékéről. *MNy LXXXVIII*, 35–40.
Ablak. *MNy LXXXVIII*, 92–3.
 Cuius regio, eius nomen? *Magyar Tudomány* 37. 129–35.
 Erdély a helynevek tükrében. *Nyr* 116. 90–4.
 A telepítő kenézükről nevet kapott falvak a beregi Hát vidékén. In: *Festschrift für Károly Rédei zum 60. Geburtstag*. Herausgegeben von Pál Derék-Sz. Bakró-Nagy Marianne–Timothy Riese–Hajdú Péter. Wien–Budapest, 269–89.
 Austria Picta. Österreich auf alten Karten und Ansichten. Graz, 1989. *Geodézia és Kartográfia* 44. 68–71.

A magyarság legkorábbi nyomai a Délvidék helységneveiben. MNy LXXXVIII, 410–21.

Mosztonga. MNy LXXXVIII, 483. p.

Ungarisch-slawische Wechselbeziehungen in der Toponymie des Karpatenbeckens. In: Finnisch-ugrische Sprachen zwischen dem germanischen und dem slavischen Sprachraum. Herausgeber: László Honti–Sirikka-Liisa Hahmo–Tette Hofstra–Jolanta Jastrzębska–Osmo Nikkilä. Amsterdam–Atlanta, 77–83.

Az óegyházi szláv (ószláv) nyelv első etimológiai szótára. MNy LXXXVIII, 347–51.

Szentpétervár. Nyr 116. 455–6.

1993.

Az egykori Keszthelyi járás helytörténeti lexikona. MNy LXXXIX, 105–6.

Az erdélyi *gyógyi feredő* és a *gyógyfürdő*. Nyr 117. 86–9.

Nagy László honvéd alezredes Hévíz-térképe (1925) és a magyar fürdőtérképek fejlődése. Térképvilág 2. 3–14, (térképmelléklettel és illusztrációkkal).

Udvari István: Ruszinok a XVIII. században. Történelmi és művelődéstörténeti tanulmányok. Nyíregyháza, 1992. Nyr 117. 259–60. (Ism.)

Deutsche Ortsnamen in Rußland. In: Im Zeichen der ungeteilten Philologie. Festschrift für Professor Dr. sc. Karl Mollay zum 80. Geburtstag. Herausgegeben von Péter Bassola–Regina Hessky–László Tarnói. Budapest, 191–202. (Budapester Beiträge zur Germanistik. 24).

A térképek megbízhatóságáról (délvidéki határainknak 1941 áprilisa utáni alakulása kapcsán). Térképvilág 1. 23–30.

Hanks, Patrick & Hodges, Flavia: A Dictionary of Surnames. Special consultant for Jewish Names: David L. Gold. Oxford–New-York: Oxford University Press 1991, 826 pp. In: Eurasian Studies Yearbook. Continuation of the Ural-Altäische Jahrbücher / Ural-Altaiic Yearbook. 65. 180–1. (Ism.)

1994.

Kniezsa István. Budapest. (A múlt magyar tudósai.)

Segédkönyv a szlavisztikai szemináriumi gyakorlatokhoz Kniezsa István válogatott írásaiból. Az írásokat válogatta és az előszót írta: Kiss Lajos. Szerk. Kiss Lajos–Nyomárkay István. Budapest.

Etimológiailag azonos földrajzi nevek alakjainak elkülönülése („névhasadás”). In: Bár- czi Géza Emlékkönyv. Budapest, 103–7. (MNyTK 200.)

A Felvidék víznevei. MNy XC, 1–19.

Sárfenek vagy *Scharfeneck*? Nyr 118. 82–4.

Deutsche Ortsnamen in Rußland. Studia Slavica 39. 17–27.

Néhány szlavisztikai műszóról (*összláv nyelv, ószláv nyelv, egyházi szláv nyelv, orosz nyelv*). MNy XC, 361–3.

Patrick Hanks and Flavia Hodges: A Dictionary of Surnames. Special consultant for Jewish Names: David L. Gold. Oxford–New York. Oxford University Press. 1991. Nyr 118. 253–4. (Ism.)

Nyelvtörténeti szótáraink típusai. MNy XC, 392–412.

Az Orosz–magyar nagyszótár átdolgozott és bővített változata. In: A lexikológia és lexikográfia elmélete és módszertana (előadás-vázlatok). Szerk. Papp Lajos. Eger, 45. p. (A magyar nyelvészek VI. nemzetközi kongresszusa.)

Nyelvtörténeti szótáraink típusai. MNyTK 201. 12–32.

1995.

Földrajzi neveink nyelvi fejlődése. Budapest. (NytudÉrt 139.)

Segédkönyv a szlavisztikai szemináriumi gyakorlatokhoz Melich János válogatott írásából. Az írásokat válogatta és az előszót írta: Kiss Lajos. Szerk. Kiss Lajos–Nyomárkay István. Budapest.

Melich János. Budapest. (A múlt magyar tudósai.)

Földrajzi nevek kontinuitása a Dunántúlon. MNy XCI, 192–4.

A Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára sorozat eddig megjelent kötetének nyelvtudományi értékelése. In: A Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára sorozatról tartott tudományos vitautülés előadásai. Szerk. Kígyósi Attila. Budapest, 20–3.

Predrag Stepanović: A taxonomic description of the dialects of Serbs and Croats in Hungary. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1986. NyK 93. 231–3. (Ism.)

Bátorteleké-től és Szentmihály-tól Bárszentmihályfá-ig (Helységnevek életútja). MNy XCI, 453–5.

Levélszekrény. Kiss Lajos írja. MNy XCI, 510. p.

Tájékoztató O. Nagy Gábor „Magyar szólásmagyarázó szótár” című befejezetlen kéziratáról. Nyr 119. 409–10.

Molnár Nándor: A magyar mezőgazdasági szókinccs története. Gödöllő, 1987. NyK 94. 271–5. (Ism.)

1996.

Segédkönyv a szlavisztikai szemináriumi gyakorlatokhoz Asbóth Oszkár válogatott írásából. Az írásokat válogatta és az előszót írta: Kiss Lajos. Szerk. Kiss Lajos–Nyomárkay István. Budapest.

Asbóth Oszkár. Budapest. (A múlt magyar tudósai.)

Albertfalva névadója: Albert Kázmér Ágost szász-tescheni herceg. In: Albertfalvi Egyházközségi Levél. 1996. Húsvét. 26–30.

- Vas megyei földrajzi nevek történeti-etimológiai vizsgálata. Nyr 120. 71–6.
Béna. Nyr 120. 119–20.
 Okučani és ami körülötte van. Nyr 120. 183–7.
 Kiegészítések a Földrajzi nevek etimológiai szótárához. MNy XCII, 228–36;
 367–76; 489–501.
 Fejér megyei földrajzi nevek történeti-etimológiai vizsgálata. Nyr 120. 325–30.
 Kniezsa, István. Melich, János. Szabó T., Attila. In: *Lexicon Grammaticorum*.
 Who's Who in the History of World Linguistics. Tübingen, 522., 625.,
 903. p.
 A honfoglalás és a letelepedés a földrajzi nevek tükrében. Magyar Tudomány
 41. 964–71.
 Opponensi vélemény Mező András: Magyarország patrociniumi helységnevei
 (11–15. század) című doktori értekezéséről (361 oldal). Névtani
 Értesítő 18. 98–111.
 A Kárpát-medence régi helynevei. Nyr 120. 440–50.

1997.

- Korai magyar helységnévtípusok. In: *Honfoglalás és nyelvészet*. Szerk. Kovács
 László–Veszprémy László. (A honfoglalásról sok szemmel. III.
 Főszerk. Györffy György.) Budapest, 177–85.
 Pannónia helyneveinek kontinuitása. In: *Honfoglalás és nyelvészet*. Szerk. Ko-
 vács László–Veszprémy László. (A honfoglalásról sok szemmel. III.
 Főszerk. Györffy György.) Budapest, 187–97.
 Erdély vízneveinek rétegződése. In: *Honfoglalás és nyelvészet*. Szerk. Kovács
 László–Veszprémy László. (A honfoglalásról sok szemmel. III.
 Főszerk. Györffy György.) Budapest, 199–210.
 A stájerországi Fürstenfeld magyar nevééről. MNy XCIII, 74–6.
 Hegynevek a történelmi Magyarországon. MNy XCIII, 153–68.

Szótárszerkesztői tevékenység

- A magyar nyelv értelmező szótára. I–VII. Budapest, 1959–1962. (Az
 értelmezett szókapcsolatok, szólások, szóláshasonlatok, közmondások
 egységesítésé- se)
 Hadrovics László–Gáldi László: Orosz–magyar szótár. Második, átdolgozott és
 bővített kiadás. Budapest, 1959. (Szócikkírás)
 A magyar nyelv történeti–etimológiai szótára. Főszerk. Benkő Loránd. I–II.
 Budapest, 1967–1970. (Szócikkírás, szerkesztés)

Magyar értelmező kéziszótár. Budapest, 1972. (Az etimológiai tájékoztatás rendszerének kidolgozása és az elkészített eredetmagyarázatoknak egységes egészévé való szerkesztése)

Hadrovics László–Gáldi László–Kiss Lajos: Orosz–magyar nagyszótár. (Az új, teljesen átdolgozott és tetemesen kibővített kiadás 221 kiadói doboznyi anyagát K. L. főszerkesztői minőségben egymaga átvizsgálta, és a mintegy 100 000 szócikket végső formába öntötte. Az 1981-ben kezdett munkát 1992 végén befejezte). A szótár (CD-ROM) 1998–99-ben jelenik meg.

A magyar irodalmi és köznyelv nagyszótára (1533–1990). (A sokkötetesre tervezett, történeti jellegű nagyszótár munkálatait vezette 1986-tól 1996-ig)

Magyar Nagylexikon. Budapest, I (1993–). (A szláv nyelvészeti tárgyú cikkek szerzője. 1995-ig négy kötet jelent meg)

NYOMÁRKAY ISTVÁN KISS LAJOSRÓL

Ritka dolog az, hogy egy tudományos munka bestsellerré váljék, gyors egymásutánban több kiadást érjen meg, s valamennyi kiadás el is fogyjon. Ez történt Kiss Lajos *Földrajzi nevek etimológiai szótára* című munkájával. A könyv sikere egyúttal ékes bizonyítéka annak, hogy tudományos alap kutatási eredményeket reprezentáló munkák is megtalálhatják az utat az olvasók széles rétegeihez, ha világosan, közérthetően vannak megírva. Tudományosság és világos egyértelműség – ezek Kiss Lajos munkásságának alapvető jellemzői. Ezeknek feltétele azonban a pontosság, a filológiai adatok legapróbb részletekig menő felkutatása és feldolgozása. A tények, az adatok tisztelete az, ami a magyarországi szlavisztikát a kezdetektől, Asbóth Oszkár munkásságától jellemezte s jellemzi mind a mai napig. Az adatok tiszteletén túl Kiss Lajos munkáit az invenció is jellemzi. Való igaz, hogy az etimológiához, a szófejtés tudományához, de a tükörszavak és tükörjelentések kutatásához is szükséges a legkülönbözőbb tudományterületekről egybegyűjtött információk rendszerezésének képessége, a belőlük levonható tanulságok és következtetések sokszor igencsak rejtett összefüggéseinek kibontása. Kiss Lajos szófejtéseiben ezt a fajta komplex megközelítést élvezzük és értékeljük.

Maga a tudományos oeuvre nagyjából három nagyobb területet ölel fel: az etimológiát, különös tekintettel a földrajzi nevek, a tükörszavak kutatását és a lexikográfiát. Kiss Lajos mind a három területen elődei legnemesebb hagyományait fejleszti tovább. Mindehhez hozzá lehet még tenni egy jóval kevésbé hálás és látványos munkát, a tudományos művek lektorálását. Sok más munka mellett Kiss Lajos volt lektora Hadrovics László ma már klasszikussá nemesedett munkái közül is többnek. Éles tudományos megfigyeléseiért, kisebb tévedéseket korigáló gondosságáért Hadrovics László mindig kifejezte köszönetét. Kiss Lajos szigorú bíráló, ugyanakkor mindig segítőkész, ha fiatalabb kollégái ezt kérik tőle. Erről elsősorban talán intézetbeli munkatársai tudnának vallani.

Amíg a Szláv Kruzsok – Hadrovics László szellemi vezetésével – élt, rendszeresen találkoztunk fehér asztal mellett is. Ez a kis társaság "sok vizet bejárt", az Erzsébet Sörözőtől kezdve a Pilvaxon, majd más éttermeken át a Gellért Sörözőig, ahol havonta egy alkalommal rendszeresen összejöttünk. E kis baráti és kollegiális közösség egyik központja – Hadrovics László és Mollay Károly mellett – Kiss Lajos volt. Alkalmassá tette őt erre vidám, tréfát értő és élvezni tudó alaptermészete, nyitottsága, jó előadókészsége, ízes beszéde, mely megörzött valamit a debreceni nyelvjárásból. Kár, hogy a Szláv Kruzsok, ha – amint reméljük – nem szűnt is meg, de most szunnyad. Talán éppen Kiss Lajos lenne rá hivatott, hogy újra életre keltse.

Jelen sorok írója is sokat köszönhet Kiss Lajosnak. Elsősorban tudomány módszertani eljárásokat volt szerencséje tanulni tőle, míg stílusa Hadrovics László iskoláján csiszolódott. A legutóbbi idők óta tudományos és baráti kapcsolatunk egyre mélyült, mivel összetart bennünket az a feledhetetlen kapocs, hogy ki előbb, ki később, ki tovább, ki rövidebb ideig, de mindketten Hadrovics-tanítványok s Hadrovics-követők vagyunk. Ilyenkor az a tizennégy-tizenöt esztendei korkülönbség, főként hatvan felett, nem nagyon számít.

A tanítvány és munkatárs Kiss Lajosról

A Tanár Úr jó főnök volt. Emberséges, emberi és mindig megértő. Ezt példázza saját történetemből is egy eset. Mikor viharos körülmények között kerültem az osztályra, néhány percnyi beszélgetés után azt mondta a Tanár Úr: „Nézze, sokszor azt hiszi az ember, hogy valami szomorú dolog történt vele. De az évek során majd bebizonyosodik, hogy épp most vett élete szerencsés fordulatot.” Olyannyira igaz ez a mondás, hogy nem csak az én akkori esetemre áll, hanem bizonyítja bölcs voltát az is, hogy már én is több alkalommal mondtam ezt ismerőseimnek.

Hogy a Tanár Úr emberséges volt, bizalommal volt irántunk, azt hadd mutassa egy másik példa. Néhány héttel az előbbi mondatok elhangzása után, Herman igazgató úr küldöttségben járt az osztályon. A Tanár Úr beszámolója végén megemlítette, hogy kis idő óta újabb tagja is van az osztálynak Kiss Gábor személyében. (Ezt persze Herman igazgató úrnak kellett a legjobban tudni, hiszen ő helyezte ide.) „Úgy látom – mondta a Tanár Úr – megmelegedett ezen a helyen és egy kicsit meg is szerette már az itt folyó munkát.” Ezeknek a szavaknak, ahogy ma szokták mondani: pozitív töltésű szavaknak a hatására érezhettem magam az osztály teljes jogú tagjának, és szerettem meg igazán az itt folyó munkát. Mi mindnyájan kaptunk biztató szavakat az évek folyamán a Tanár Úrtól.

És mit köszönhetünk a Tanár Úrnak még? Hát azt is, hogy nagyon sokat tanultunk a nyelvészet azon ágáról, melyet lexikográfiának nevezünk. Mindnyájan jól emlékszünk, hogy a lexikográfiai szemináriumon bizony több ízben is, többen is nem egyszer néhány képtelen ötlettel is előálltunk. Mikor a Tanár Úr hozzászólt, és néhány igen egyszerű mondattal rávilágított a helyes gondolatra, megoldásra, szinte mindnyájan azt gondoltuk magunkban, hát tényleg, ez másként nem is lehet, ez az egyedüli helyes megoldás. És a Tanár Úr főnöksége alatt észrevétlenül megszerettük azt a furcsa, kézzelfogható nyelvészeti produktumot, nyomdaterméket, amelyet ma szótárnak neveznek. A nyelvnek azt az essenciáját, amelyre az író azt mondja:

„Szótárt lapozgatok. Van-e a szótárnál gazdagabb, élőbb, elevenebb valami. (...) Benne van a virágok, ásványok, rovarok, háziállatok és

fenevadak, (...) testrészek és nyavalyák neve. Benne van a múltam, a jelenem és a jövőm. Benne van az életem."

És mit tanulhattunk azon idő alatt – ki hosszabb, ki rövidebb ideig – míg a Tanár Úr volt a közvetlen főnökünk? Gerincességet, az ember saját elveihez, saját erkölcsi értékéhez szinte makacs módon való ragaszkodást, a kompromisszumok nélküli magatartást. Még akkor is, ha ez természetesen rövid távon hátránnyal jár. Hiszen jól tudjuk, hogy a Tanár Úr két vaskos kötetben megjelent földrajzi nevek etimológiai szótáránál jóval vékonyabb és kisebb (speciális színű) könyvecskével könnyen lehetett tagságot nyerni egynémely testületbe.

És mint embertől, tudóstól munkamódszert is tanulhattunk. Az abszolút precíz, pontosság, nyelvi korrektség mellett a céltudatos munkavégzést. És ez azzal is jár természetesen, minek csapdájában sajnos sokan benne vagyunk a jelenlévők közül, hogy egyszerre több dolgot nem lehet jól csinálni. És bizony a sok-sok elaprózódásból semmi, de semmi komoly dolog nem jöhet elő. Csak az elmélyült, az adatoknak maximálisan utánajáró tudós alkothat maradandót.

Látványos ötletekkel, divatos nézetekkel könnyű ideig-óráig népszerűséget szerezni. De ezek elszállnak, kipukkadnak, mint egy léggömb. A Tanár Úr földrajzi szótára soha nem fogja értékét veszíteni. Biztos vagyok benne, hogy korszerű eszközökkel segítve valamiféle szintézise, monográfiája is el fog készülni. És ide kapcsolódik egy apróság. A pontosság, a feladat elvégzése során a határidők betartása úgy, ahogy azt a Tanár Úrtól láttuk. Nagyon egyszerűen meg lehet fogalmazni ezt az elvet mai nyelven, szlogennel élve: *A válaszlevelet már azon a napon meg kell írni, amelyen a levelet kaptuk.*

A kívülálló azt hinné, hogy egy adatoló, adatok sorát felvonultató tanulmány unalmas. Nem. Megtanulhattuk a Tanár Úrtól, hogy a tudományos cikk is lehet hangulatos. Emlékezetes, ahogy a néhány évvel ezelőtt megjelent cikkében a Tanár Úr a "sütőharang"-ról ír. Szinte krimiszerűen rajzolódik ki előttünk a cikk keletkezésének a története a tanulmány első sorai nyomán. Látjuk a Tanár Urat, ahogy a Gellért téren leszáll a buszról. Megy el a Szeged étterem előtt. És a járdán megpillantja a "sütőharangot". Lehet egy cikk száraz, amelyik így indul?

Vagy más eset. Papp Ferenc Szóvégműtató szótárának sokáig nem volt neve. Csak a latin: "A tergó" szótár. A Tanár Úr Papp Tanár Úr emlékkönyvében megjelent cikkében hangulatosan elmondta: a zsúfolt 12-es buszon utazott, mikor eszébe villant a „szóvégműtató szótár” cím. „1964 januárjának valamelyik délutánján, mikor nagyon is mással voltam elfoglalva (egy zsúfolt 12-es autóbusz csuklós részén zötykölődtem az Alkotás úton hazafelé), hirtelen tudatomba villant a helyesnek tűnő megoldás: szóvégműtató szótár. Ízlelgetni kezdtem az új szó szerkezetet, és jónak találtam."

Visszatérve a nyelv esszenciáját tartalmazó szótárhoz. Roppant érdekes, hogy valóban a nyelv mellett, az élet is benne van. Néhányan egy pár héttel ezelőtt hallgattuk a Tanár Úr előadását a Bölcsészkaron Magyarországi hegyneveiről. Mint a Tanár Úr írja, a hegyek nevei az átlagosnál jobban őriznek

valamit a régiségből, lassabban változnak a településneveknél. Néhányat kivéve, hiszen a legmagasabbaknak olyan szeretettel adnak újra és újra új nevet, egy király, egy államférfi, egy politikus nevét. Ugyanaz a csúcs Horthy-csúcs, aztán Sztálin-csúcs, aztán a csúcs megint más nevű lesz. És amit a tudomány kimutat a száraz tényfeltárással, a tudós szótárban rögzíti, ugyanazt a költő a maga érzékenységgel regisztrálja. Illyés Gyula a „Nem volt elég” című versében leírja, több egyéb mellett, hogy a hazaszeretetnek, a hazának nem elég, hogy például népi tényérokak akasztottál a faladra, hogy csodáltad a Feszty-körképet. És nem volt elég „hogy hízelegve és hazudva / ráragasztottad egy hegycsúcsra / egy király, egy vezér nevét.”

És itt hadd mondjam el, hogy tanulhattuk azt is a Tanár Úrtól, hogy hogyan kell magyarnak lennünk. Nem fennhangon hangos szóval hirdetve, nem valamely politikai alakzat feltétlen híveként magyarkodva. Nem kell szégyellenünk, nem kell valamiféle gőzös hazaszeretetből titkolnunk, hogy a mai magyar helynevek nagy többségének etimológiáját szláv nyelvben kell keresnünk. Hanem becsületes magatartásunknak, az életünknek, a munkánknak kell megmutatnia azt, hogy magyarok vagyunk, és azt is, hogy milyen magyarok vagyunk.

Kiss Gábor

Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások

Nem szokványos kiadványt ajánlunk az olvasó figyelmébe a *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* című sorozatunkkal. Különlegességét az adja – egyebek között –, hogy írott szöveg, videofelvétel és hangkazetta együttesével mutatunk be félszáznál több hazai nyelvészt, továbbá a társtudományok néhány jeles képviselőjét, akiknek tudományos munkássága főleg a 70-es években teljesedett ki, ill. érte el csúcát (amit tudományos fokozatok is hitelesítettek), jelentős szakmai irányító és közéleti szerepet tölthettek be, országosan ismert és elismert személyiségekként tisztelték őket. 25 év elteltével igény jelentkezett a felvételeknek az újabb generáció jeles képviselőivel való kiegészítésére. Ez tette szükségessé a sorozatunk nevének pontosítását.

A pályaképeknek általunk választott formája – azaz a) hogy ki-ki személyesen önvallomásként szubjektíven beszélhessen pályájáról, szakmai tevékenységéről, megvalósított vagy csak megálmodott terveiről, b) hogy munkáinak bibliográfiája hitelesítse a megrajzolt pályaképet, c) hogy kortársi méltatást is adjunk róla – reményeink szerint hozzásegít a tudós személyiségek objektív megítéléséhez, aminek ugyanúgy szükségét éreztük a felvételek elindításakor, mint napjainkban is, és feltehetően még a jövőben sem lesz másképpen. A különböző előjelű részrehajlásokra és elfogultságokra hajlamos társadalmi gyakorlat és közélet számottevő ellensúlyozására persze nem gondolhattunk, de az erre irányuló szándékunkat sem titkoltuk.

A szakma szeretete, a tudomány előbbreviteléért dolgozó, a szakmai eredmények megismertetésén fáradozó ember megbecsülése indított arra, hogy az MTA Nyelvtudományi Intézetének fonetikai osztályán végzett munkám mellett, a kísérleti fonetikában használt kép- és hangrögzítő eszközeink felhasználásával pályatársaimról felvételeket készítsek. Így gyűlt össze az a jelentős videoanyag, melynek további feldolgozását és kiegészítését az ELTE Fonetikai Tanszékén végeztük, ill. végezzük még ma is. Elképzelésem megvalósításában munkatársaim közül többen működtek közre mind az Intézetben, mind az Egyetemen. Köszönet érte nekik éppúgy, mint nyelvész kollégáimnak, akik vállalkoztak egy-egy életmű méltatására.

A képernyőről ránk villanó tekintetből, a külső megjelenésből, testtartásból és arckifejezésből, valamint az élőszó erejével kifejezett gondolatokból (néha érzelmekből is) megismerhető emberi habitus ránk gyakorolt hatása lenyűgözőbb minden írásnál. Látva, hallgatva és olvasva a századunk utolsó negyedének nyelvészeit ismeretekben gyarapodhatunk, páratlan élménnyel gazdagodhatunk. Ezt szeretném megosztani kortársainkkal és az utánunk jövővel.

Budapest, 1994. november 15. – 1998. január 27.

Bolla Kálmán

**MAGYAR NYELVÉSZ PÁLYAKÉPEK ÉS
ÖNVALLOMÁSOK**

1. BALÁZS JÁNOS	27. KÁROLY SÁNDOR
2. BALOGH DEZSŐ	28. KERESZTURY DEZSŐ
3. BALOGH LAJOS	29. KIEFER FERENC
4. BÁRCZI GÉZA	30. KISS LAJOS
5. BARTÓK JÁNOS	31. KOVALOVSKY MIKLÓS
6. BENKŐ LORÁND	32. LAKÓ GYÖRGY
7. BERECZKI GÁBOR	33. LŐRINCZE LAJOS
8. CZEGLÉDY KÁROLY	34. B. LŐRINCZY ÉVA
9. DEME LÁSZLÓ	35. MOLLAY KÁROLY
10. DEZSŐ LÁSZLÓ	36. MOLNÁR JÓZSEF
11. DOMOKOS PÁL PÉTER	37. NYÍRI ANTAL
12. DOMOKOS PÉTER	38. PAPP FERENC
13. ELEKFI LÁSZLÓ	39. PAPP LÁSZLÓ
14. ERDŐDI JÓZSEF	40. RÁCZ ENDRE
15. FÁBIÁN PÁL	41. J. SOLTÉSZ KATALIN
16. FOGARASI MIKLÓS	42. SZABÓ DÉNES
17. GREGOR FERENC	43. SZABÓ T. ATILA
18. GRÉTSY LÁSZLÓ	44. SZATHMÁRI ISTVÁN
19. HADROVICS LÁSZLÓ	45. SZENDE ALADÁR
20. HAJDÚ MIHÁLY	46. TAMÁS LAJOS
21. HAJDÚ PÉTER	47. TELEGDI ZSIGMOND
22. HEGEDŰS JÓZSEF	48. TOMPA JÓZSEF
23. HERMAN JÓZSEF	49. VÉGH JÓZSEF
24. IMRE SAMU	50. VÉRTES O. ANDRÁS
25. JUHÁSZ JÓZSEF	51. ZSILKA JÁNOS
26. KÁLMÁN BÉLA	52. PÉTER MIHÁLY

53. BAŃCZEROWSKI JANUSZ 54. NYOMÁRKAY ISTVÁN
55. GADÁNYI KÁROLY 56. PUSZTAY JÁNOS
57. H. TÓTH IMRE

*Eddig megjelent füzetek: 1., 4., 7., 8., 11., 19., 24., 28., 30., 33.,
34., 35., 39., 40., 43., 48., 49., 52., 55.*